

nibus amatori aliquid admisceatur dulce, & quod plagam leniat, si quam facis.

CDLVII. Modo ne fructus pereat reprehensionis, dum rem studes nimium mitigare, neu in adfentationem prolabaris.

CDLVIII. Adfentatio deforme vitium: turpe illi, qui dicit: perniciosum ei, qui audit.

CDLIX. ⁸ Ne putes rem ullam esse ⁹ tanti, ut a recto & vero propter eam sustineas deflectere: non hoc abs te opes, non ullae necessitudines, non preces, non minae, non mortis metus, & certum periculum extorqueant.

CDLX. Sic tibi & auctoritatem parabis & fidem, ut oracula putentur esse, quaecumque dicas; aliter despiciaris, & indignissimus iudicaberis, qui vel audire.

CDLXI. Sermone utitor modesto, civili, comi; non aspero, non rusticano vel imperito, sed nec accurato aut adfectato nimis, ne quum loquendum sit, ut intelligamur, sermoni tuo interprete sit opus.

CDLXII. Nec contumeliosum usurpes sermonem aut reprehensorium, aut rigidum, sed neque blandum, aut fractum, aut adulatorium.

CDLXIII. Est quidam mediocre, quod nec suam dignitatem abiicit, nec alienam tollit.

CDLXIV. Lascivia & spurcicies a sermone extirpanda, ut a cibis venenum,

CDLXV. Nec celeritatem in loquendo nimiam suscipias, ne cogitationem praevertant verba: nec respondeas, ante quam, qua de re agatur, plene intellexeris, & quid ille, cui respondes, dixerit senseritque.

CDLXVI. Rarissimum debet esse illud Ciceronis: *Quid quid in buccam*, & merito soli ¹ Tito Artico dictum, ac nescio an usquam admittendum, quum inter amicos ca-

ven-

⁸ Nec.
⁹ tantam.

¹ O. Tito.

vendum sit, ne quid ² temere dicamus, quod amicitiam dirimat aut ³ offendat.

CDLXVII. Quam turpe illud & periculosum: *lingua quo vadis?*

CDLXVIII. Christus dominus noster sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa ⁴ potissimum quae pugnant cum ⁵ praecipuo capite legis suae, rixas, discordias, simultates;

CDLXIX. Ad circumspeditionem loquendi interminatus est, de omni verbo otioso, quod homines fuerint loquuti, redditoros eos rationem in disquisitione illa mundi.

CDLXX. Accirco psalmista inquit: *Pone custodiam ori meo, & ostium circumstantiae labiis meis.*

CDLXXI. Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem, neve audiri velis solus: est enim in loquendo vicissitudo, etiam si cum imperitissimis agas aut vilissimis; sed nec adeo raris aut tardus, ut ipse te auscultare existimeris, idque facere, quod singula tua verba singulae tibi rosae ⁶ esse videantur.

CDLXXII. Inter prudentes praestat audire, quam loqui; sed est locus, ubi tacere tam est vitium, quam loqui, quando non oportet.

CDLXXIII. Nulla voluptas ⁷ est adeo suavis, quae comparari queat colloquio prudentis hominis ac disertis.

CDLXXIV. Ne sis ⁸ nimis percontator: est enim molestum ⁹ atque odiosum.

CDLXXV. Noris & illud Horatii: *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.*

CDLXXVI. In ¹ commentando ne sis contentiosus aut

² O. temere.
³ laedat.
⁴ in primis.
⁵ O. praecipuo.
⁶ O. esse.

⁷ est tanta, quae.
⁸ nimius.
⁹ &.
¹ differendo.

aut pertinax: si verum audias, hoc protinus silentio reverere, illique tamquam divinae rei adfurgito.

CDLXXVII. Si non audias, nihilominus tribue hoc vel amico, vel modestiae tuae, praesertim ubi nullum neque probi mores detrimentum accipiunt, neque pietas.

CDLXXVIII. Supervacanea est contentio, si non adfit proficiendi spes. Adrogantiam, aut iactantiam, aut² superbiam & fastidiosam auctoritatem non ferunt homines, ne in maximis quidem viris & omnem laudem meritis.

CDLXXIX. Ne verbis, quod scis, ostentes, sed rebus te ostende scire.

CDLXXX. Nec quidquid est iucundum tibi dicenti, idem credideris esse aliis audientibus.

CDXXXI. Cave, ne quid facias, quod, securus³ aut extra periculum non sis, nisi celetur: sed si fecisse contingat, nemini⁴ aperueris. Quod taceri vis, prior ipse taceas; sin detecturus es, vide etiam atque etiam cui.

CDLXXXII. Arcanum quid aut celandum maxime, amico quum committis, cave ne iocum admisceas, ne ille iocum ut referat, occultum⁵ enuntiet.

CDLXXXIII. Tibi vero arcanum creditum accuratius & fidelius custodi, quam depositam pecuniam.

CDLXXXIV. Nihil erit in humana vita tutum, si tollatur secretorum fides.

CDLXXXV. Si quid promiseris, praesta, etiamsi res sit⁶ vehementer ardua & difficilis, saltim ut obligatam alteri tuam fidem solvas.

CDLXXXVI. Si quid tibi sit promissum, ne exigas: acrior semper in te iudex, quam in alios.

CDLXXXVII. Existimare decet te, homines habere sensum, rationem, mentem, iudicium, ne speres illis

² superbiam.

³ O. aut extra periculum.

⁴ detexeris.

⁵ detegat.

⁶ ardua in primis & diffic.

pos-

posse persuadere malefacta esse benefacta, aut contra; nec falli posse rebus simulatis, tectis, fucatis, adumbratis, quae tandem produnt se, & fiunt tanto foediores ac invisiores, quanto prius occultiores fuerant.

CDLXXXVIII. Infestis enim animis⁷ ea accipimus,⁸ a quibus fumus decepti.

CDLXXXIX. Ideo consultius est omnia esse⁹ operata, nuda, simplicia.

CDXC. Nam etsi aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est¹ ea amabilius aut gratius.

CDXCI. Laborat aliquando veritas, numquam opprimitur.

CDXCII. Nec mendacii utilitas solida est ac diuturna, nec veritatis damnum diu nocet.

CDXCIII. A mendacio tamquam corruptela quadam abhorreto: nihil est enim humanae conditioni abiectius, ut quod illam procul a Deo separat, diabolo similem ac mancipium facit.

CDXCIV. Deinde² five tarde, five celeriter, mendacium³ tandem deprehenditur, vertiturque mentienti in turpem ignominiam.

CDXCV. Quid despectius aut vilius mendace? Si mendacem te norint, nemo⁴ credit tibi, etiam adseveranti verissima.

CDXCVI. Contra, si veracem, maiorem habebit fidem nutus tuus, quam aliorum sanctissimum iusiurandum.

CDXCVII. Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nihil opus est memoria aut arte alia, quam ut dicas semper, quod credis verum esse.

CDXCVIII. Verum vero consentiens: falsum, nec vero nec falso.

Y

Sed

⁷ accip. ca.

⁸ O. a.

⁹ aperta.

¹ O. ca.

² seu tarde, seu cel.

³ O. tandem.

⁴ credit.

⁵ etiamsi adfimes veriss.

CDXCIX. Sed si vis in opinione tua verum inesse, ne facile credas nisi comperta, vel magnam veri faciem prae se ferentia.

D. Neu sis suspicax: unde illud sapienter dictum: *Sis esse verax, suspicax non eris.*

DI. Miserum illum, qui id egit, unde extricare se non potest, nisi per mendacium.

DE IVREIVRANDO.

DII. *I*urare ne consuefcas, sapiens enim ait: *Vir multum iurans replebitur iniquitate, & non recedet a domo eius plaga.*

DIII. Et dominus in evangelio suo vetat nos penitus iurare: tantum adfirmare *Ita est*, aut negare *Non est*.

DIV. Magna est Dei reverentia, non illum passim aut facile testem adducere: non debet hoc nisi ab invito & coacto fieri.

DV. Qui facile in feriis iurat, in iocis iurabit; qui in iocis, & in mendacio.

DVI. Si qui tibi credituri sunt, aequè iniurato credent ut iurato: non credituri, magis etiam iureiurando avertentur.

QUOMODO HOMINIBVS VTENDVM.

DVII. *I*nter homines est aliquod faciendum discrimen. Sunt enim ex eis alii domestici, alii noti tantum, alii ignoti.

DVIII. Domesticos voco consanguineos, adfines, & quibuscum in eadem domo & familia degis.

DIX. Omnes sunt diligendi: etiam in ignotos talem te ostendes, ut sentiant te in univèrsam toti generi humano amicum esse, omnibusque bene cupere.

Non

6 non hoc debet. 7 A. si.

DX. Non tamen te eundem praestabis omnibus, ut lineam albam in albo saxo: alios adhibebis consiliis: aliis parebis & obsequere: alios reverberis ac coles: aliis gratiam referes, si quod ab eis beneficium tuleris, & iis potissimum, quorum opera usus es utili tibi, aut diligenti aut fideli.

DXI. In quo animus pro opere computandus est: ut non multo peiore loco videatur esse, qui conatus est, quam qui profuit.

DXII. Operam si accepisti, ne sis minus de reddendo & compensando sollicitus, quam si pecunias mutuas.

DXIII. Nec putes minus esse operam dedisse, dumtaxat honestam & a sincero profectam animo, quam pecuniam; quin hoc maius, quo cuique corpus, quam externa carius esse par est.

DXIV. Ne expectes dum necessitates ad te suas familiaris deferat; tu illas odorare, & eis ultro subvenias. honestis precibus occurre, & ante quam oreris, exorare.

DXV. Parentes non amabis solum; sed secundum Deum unice venerabere: illorum iussis tamquam divinis imperiis obtemperabis.

DXVI. Persuasus, id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel cariorem cuiquam esse, vel maiori curae.

DXVII. His proximi sunt praeceptores, paedonomi, tutores, denique quibus commendata est morum tuorum cura, quæ nihil est in homine pretiosius aut praestabilius.

DXVIII. Istos velut alteros parentes ama & reverere: his modeste, immo cum alacritate quadam pare, reputans, quaecumque praecipiant, non ad sua illos referre commoda, sed ad tua. Quod quum ita sit, pessi-

Y₂ mam

8 non in multo.

9 qui.

1 debet esse.

2 quis nihil.

mam tu illis gratiam redderes, si ubi ipsi commodis tuis intentissimi sunt, tu eis odium aut contumaciam pro tali beneficio reponeres.

DXIX. Crede te illi esse carum, a quo amice reprehenderis.

DXX. Nec umquam reprehensionem obesse, vel inimici: nam si vera obiicit, ostendit quod emendemus; si falsa, quod vitemus: ita semper illa meliores reddit, vel ³ saltim cautiore.

DXXI. Quos familiares tibi facturus es, explora prius, quibus sint moribus, & quemadmodum se cum aliis amicis gesserint, ne te postea necessitudinis poeniteat.

DXXII. Ne familiaris illi fias, cuius familiaritatem bonos vides averfari.

DXXIII. Eos etiam vita, qui non te amabunt, sed tua, quales sunt parasiti, & quorum consuetudine ac tamquam adfrictu, vel peior fies, vel labem aut periculum contrahes.

DXXIV. Illos quoque qui amicis felicioribus invident:

DXXV. Tum qui iocorum studiosi, nihil pensi habent in vitam, & maxime arcana amicorum ludere, aut dicta dicere, aut innata loquacitate ⁴ magnopere reticenda effutire:

DXXVI. Sed illos potissimum, qui ob levem rixulam gravissimas inimicitias cum carissimis suscipiunt, ac riuusque in eos ulciscuntur, quos aliquando amarunt, quam quos semper odere, barbarica quadam persuasione, minus ferendam esse iniuriam, quae sit ab amico, quam quae ab inimico: in quo se ostendunt numquam amasse, alioqui non putarent se tam cito laesos: eiusmodi praestat inimicos, aut certe ignotos habere, quam amicos.

DXXVII. Esto in admittendis ad familiaritatem cunctantior: in retinendis semel admissis constantior.

Fa-

³ O. saltim.

⁴ reticenda cum primis effutunt.

DXXVIII. Familiares elige, non placituros tantum, sed & profuturos: non eos, qui omnia loquentur ad gratiam, sed qui ad commodum; nec qui suaviter ⁵ & vafre adfentabuntur, sed qui vere ⁶ & simpliciter admonebunt.

DXXIX. Si consueveris adfentatoribus delectari, numquam verum audies.

DXXX. Ex bestiis exitiabiles maxime inter feras invidia, inter mansuetas adulatio.

DXXXI. Quam amandae sapientia & virtus, tam execranda adfentatio, quae impedit, ne illuc perveniamus, dum suadet iam pervenisse: tam diligenda recta admonitio, quae illuc provehit, dum quantum superfit, & quemadmodum conficiendum sit, docet.

DXXXII. Si reprehendi fers aegre, reprehendenda ne feceris.

DXXXIII. Miserum illum, qui admonitorem, quem eget, non habet.

DXXXIV. Malorum hominum consuetudinem non secus atque ictos peste, devita, utrimque enim metuendum contagium.

DXXXV. Nisi talis sis, qui confidas te posse illos meliores reddere.

DXXXVI. Sed huic fiduciae non est nimis fidendum, praesertim quoniam natura nostra in malum fertur pronna: ad virtutem autem acclivis est atque ardua semita.

DXXXVII. Explora & ipse, qui sis, quo loco, qua conditione, ⁷ ne res ulla tantos tibi spiritus subdat, ut censeas debere plus tibi, quam ceteris licere.

DXXXVIII. Quo tibi plus, concedente more, licet, hoc minus, retrahente moderatione, libeat.

In

⁵ O. & vafre,
⁶ O. & simpliciter.

⁷ nec putes rem ullam esse tantam, ob quam tibi plus, quam ceteris liceat.

DXXXIX. In minores praebe te comem, in maiores reverentem, in pares facilem ac tractabilem.

⁸ Sic ut ⁹ vitio sis semper durus, rigidus, inexorabilis.

DXL. A potentioribus contemni te, ne inique accipias, potiusque id crede fortunae vitio accidere, quam hominis.

DXLI. Si quid a minore proficiscatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam esse, sed libertatem.

DXLII. Te etiam nimis esse delicatum, cui leves titillationes grandes videantur esse plagae.

DXLIII. Nec oportet existimes te solum esse hominem, reliquos pecudes, quibus nec mutire liceat. homines: vive aequo cum reliquis hominibus iure.

DXLIV. Immo vero si sapientior es, si melior: hoc indulge, hoc concede magis de iure tuo ceteris, tamquam imperitioribus aut imbecillioribus: tibi vero minus velis ignosci, cui tantum robor sapientia & virtus attulerint.

DXLV. Si virtute non excellis, cur postulas videri aliis potior? si excellis, cur adfectibus moderandis non plus quam vulgus praestas?

DXLVI. Injuriam accipere, quam facere, decipi, quam decipere satius ac felicius, quod nec humana ignoravit sapientia, ut Socrates, Plato, Xenophon, Aristoteles, Cicero, Seneca.

DXLVII. Memineris humanae imbecillitatis esse falli, errare, ne te graviter aliorum delicta offendant, praesertim adversum te.

DXLVIII. Ignoscere generosi pectoris, iram retinere atrocis, saevi, degeneris, abiecti & vilis: quod & natura in mutis animantibus ostendit.

Quum-

⁸ Hic s. omissus est in versione Hispana.

⁹ vitiosis,

1 attulere.

2 O. te.

3 O. abiecti.

DXLIX. Quumque Deus nihil vel crebrius faciat, vel libentius quam ignoscere, quis est tam demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atque excellentissimum, quo tam prope ad naturam illam accedimus summi & praepotentis Dei?

DL. Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te. Et est profecto aequum, ut eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis aut aliis non paulo levioribus ipse eges.

DLI. Nulla oratio gratior aut efficacior apud Deum ulla, quam edocti sumus ab ejus filio Christo domino: uae iccirco dominica appellatur.

DLII. At illam non potes vere ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris, quidquid ipse condonari tibi a Deo petis.

DLIII. Hac lege remittitur nobis ingens debitum, si nos exiguum remittamus.

DLIV. Quidquid umquam homo in hominem peccavit, minutissima pars est eius, quod quivis hominum singulis momentis in Deum peccat: nimirum tantum, quanto maior & excellentior est homine Deus.

DLV. Si cui es iratus, fac iuxta monitum apostoli: ne sol occidat super iram tuam.

DLVI. Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudines depone, ut composito & tranquillo animo placidissime te quieti tradas.

DLXVII. Cui semel ignoveris, cura, ut ille sentiat optima id fide esse actum, ut nec ipse iniuriarum memineris, & experiatur te amicum, si qua in re iuvare aut commodare illi potes.

DLXVIII. Adfectus iniuria, cave, ne ultionem tuis man-

4 praestantior.

5 nominatus.

6 excelsior.

7 nec.

8 placidissimae.

9 bona fide id.

nibus de quoquam sumas, ¹ ne eam ulli mortalium mandes. non est tibi ius in servum alienum, immo in conservum tuum: domino tuo iniuriam facis, si non illi cognitionem relinquis de conservo tuo.

DLIX. Atqui Deus est omnium dominus, universi sumus eius servi: sit satis te questum; ac ne queraris quidem, oculus domini singula intuetur, & iuxta factum verbum, ipse novit & facientem iniuriam ac patientem.

DLX. Iccirco sic ipse omnibus edicit: *Mihi vindictam, & ego retribuam.*

DLXI. Nam quum in animo sit iniuria, non in facto, solus Deus scit, qui fuerit animus, & quod ei debetur supplicium.

DLXII. Plerumque putamus eam esse iniuriam, quae non est, ut sunt nobis adfectus nostri nimis cari, qui non sinunt nos singula rite examinare, sed ad iudicandum transversos vi sua rapiunt.

QUOMODO SE QVISQUE GERET ERGA SE IPSUM.

DLXIII. **C**onvenit te non carum modo esse tibi ipsi, sed etiam praebere venerabilem, ut pudeat te ² tuimetipsum aliquid facturi vel inepte, vel imprudenter, vel impudenter, foede, flagitiose, scelerate, nefarie, impie.

DLXIV. Pluris facias, conscientiae tuae iudicium, quam voces omnes ingentis multitudinis, quae imperita & stulta est; ignota temere ut probat, sic & damnat.

DLXV. Conscientia est, quae turbata maximos adfert animo cruciatus, tranquilla maximam beatitudinem, cui nullae opes, nulla possunt regna comparari.

Hoc

¹ nec.
² tuimet.

³ iud. conscient. tuae.

DLXVI. Hoc est quod dominus in evangelio pollicetur suis, multo plura etiam in hac vita recepturos eos, quam quae pro se repudiarint.

DLXVII. Fama nec profutura malo, nec laesura bonum.

DLXVIII. Mortuus quid plus referes de fama, quam pictura Apellis laudata, aut equus in Olympia victor? Nec vivo quidem prodest, si eam ignorat: si novit, nihil adfert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.

DLXIX. Conscientia verum, & solidum & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum; vitaeque huius magna est magistra, si non e penitus corrumpendam adfectibus permittit.

DLXX. Quin est etiam, quemadmodum scite ille dixit, *murus abeneus*, quo & ⁷ muniti agimus inter innumera vitae pericula, & securi: nec ullus est tantus terror, ⁸ qui muro hoc septum commoveat: est enim mente defixus Deo, illique fidit uni, ac ei se novit peculiari esse curae, cui scit parere universa.

DLXXI. Turpe est aliis notum esse, ignotum sibi.

DLXXII. An non tibi sufficit, te & tibi notum esse, & quod maximum est, Deo? ⁹ Insane, an referrius theatrum quaeris? aut nomen apud aliquos diurnius?

DLXXIII. Qui tamen exultationis curam abiciunt, ut audacius & ² prociatius peccent, ii dupliciter sunt mali, quod nec homines ³ verentur, nec Deum.

DLXXIV. Et in conscientiam iniurii sunt, quam derident ac deludunt, tamquam ob id spreverint famam, ut se conscientiae suae liberius vendicarent, quae hac de causa effusius delinquit, quod iam nullo metu coercetur.

⁴ O. si non se penitus cet.

⁵ Et quemadmodum scite.

⁶ Horat. lib. 1. Ep. 1.

⁷ tuti.

⁸ qui cum commoveat.

⁹ Cetera ad fin. S. O.

¹ nominis.

² securius.

³ reverentur.